

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj **IX.**

V sredo 7. velkiga travna (poznoživna) 1851.

List **19.**

Ali zares naši kmetovavci ne morejo brez hoje za nasteljo izhajati?

Spisal nadgojzdnar Megušer.

Če vidimo kako naši kmetovavci smerekove in borovcove veje klestijo, da se z njih hojo nasteljo preskerbijo, se mora pri današnjim žalostnim stanu naših gojzdov vsacimu skerbniemu gospodarju misel vrniti: ali je res, da so kmetovavci prisiljeni s hojo svoje hleve nastiljati in si gnoj za svoje polja na tako vižo pridobovati, da se gojzdje pokončujejo, da ne bo na zadnje ne hoje ne gojzda več!

Bolj ko to reč prevdarjam, gotovši si mi zdí, da bi marsikteri kmetovavec lahko brez hoje shajal in si drugo nasteljo poskerbel, ako bi ne ravnal po stari šegi, kakor jo je pri svojim očetu ali dedu vidil ali od starih časov slišal, brez pomislika: ali je nekdanj tudi vse tako bilo, kakor je dandanašnji?

Hojo so o starih časih nasteljali, ko je les clo majhno ceno imel ali clo brez cene bil, — ko tedaj v močno gojzdnatih krajih, kakor v Švajcu, na Tiroljskim, Koroškim, Krajuskim, i. t. d. niso vedili kam z lesam, ko se je tedaj dalo veliko nastelje brez vsiga truda iz hoste napraviti. Takrat pa še tudi nobene prave vednosti od gospodarstva z gnojem, od prida gojzdov zoper moč vetrov, toče, plazov i. t. d. ni bilo. Takrat je bilo še veliko manj ljudi na svetu, — lesa se ni veliko potrebovalo, in ker je bilo veliko gojzdov, je eno drevo le poredkama za hojo na versto prišlo, in nabiranje hojne stelje se je gojzdam le malo poznalo.

Ali sedaj je to vse drugač. Ljudstva je veliko, — lesa se veliko potrebuje, — gojzdi so zmirej slabši in jih je vedno manj. Časi so se tedaj v vsim tem tako spremenili, da niso več nekdanjim podobni, — tedaj tudi tisto ravnanje, ki nekaj ni ravno veliko gojzdam škodovalo, dandanašnji grozno škodje!

Noben pameten človek ne bo potrebe gojzdov ne le za les, temuč sploh za blagostan ljudstva tajil. Večidel je ravno hojevje tisti les, kteriga mnoge obertnijske naprave, rudarije i. t. d. potrebujejo. Za gorjance je neogiblivo potrebno, ker bi scer v mnoge zadrege prišli. Ako bi spredležčiga gojzda manjkalo, jih bo ta mraz in suša vetrov tarila, zoper plazove, hudournike, posede in enake nevarne prigodke bi nobene brambe ne imeli.

Vsake sorte jelovina (Nadelholz), naj bo jelka, smereka, bor, mecesen ima veliko večí vrednost, kakor sploh kmetje mislijo. Te sorte les se večidel še dobro obnaša na visocih gorah, po sklatovih rebrih, berdih in gričih in je zadovoljen tudi s slabo zemljo, zlasti smerečje, borovje in mecesen. Borove zadelja scer odkléstene véje, ne tako pa smereka, ktera nove véje le tam nastavlja, kjer je nov berst. Smerečju nar hujši škodje, ako se mu véje za steljo klestijo, in vunder moraravno smereka nar več terpeti!

(Dalje sledí.)

Od usnjarskih fabrik našiga cesarstva in pri strojenju potrebniga črésla.

Usnjarsko rokodelstvo je eno nar imenitniših obertnijstev našiga cesarstva. Ako štejemo v vsih deželah skupej 35 milionov ljudi in po občni razmeri rajtamo, da vsak človek za obuvale 5 gold. na leto potrebuje, verže to na leto 175 milijonov goldinarjev; v strojenju se mora tudi za kakih 100 milionov gold. usnja znajti, in siroviga blaga nar manj za kakih 75 milijonov gold. pripravljeniga biti, ker strojenje med vsimi rokodelstvi nar več časa potrebuje. Tedaj leži v usnjarskih fabrikah trojna glavica (kapital) namreč: za izdelano, napol izdelano in za sirovo blago.

Ako se rajta zraven še usnje, ki ga sedlarji (zotlarji) in mnogotere druge fabrike za mnogo rabo potrebujejo, nar manj na 75 milionov gold. vsako leto se pokaže iz tega, da vsako leto v usnju za kakih 425 gold. vrednosti leži, brez vsiga tega, kar scer usnarije za čréslo, delavce i. t. d. potrebujejo.

To nam očitno kaže imenitnost tega domačiga rokodelstva, ki bi se še veliko bolj povzdignilo, ko bi zamogli našiga usnja veliko v vnanje dežele spečati, kar dosihmal clo ne gré.

Perva potreba pa, da se zamore dobro usnje in po ceni izdelovati, je pa čréslo (Gärbemateriale, Lohe), to je, lubad (skorja) hrastova, verbova, smerekova i. t. d., hrastove šiške, ježice ali konoper i. t. d.

V vsim je pri nas še velika nemarnost, da bi se pazljivo ta lubad nabirala, posebno od mladih in spomladi posekanih dreves.

Koliko hrastove skorje gré pri nas v nemar, ki bi se dala za čréslo koristno porabiti! Kako nemarni smo na Avstrijskim memo družih deržav v reji hrastja! Ko bi se bregovi naših rek in potokov z verbami pridno zasadili, bi nam vergla verbova lubad veliko dobička, ker da dobro čréslo; na Rusovskim clo boljši juhtovino z verbovim čréslam strojijo. Ali tudi v tem se ne stori pri nas skoraj nič!

Ko bi pri nas sočne véje verb pridno klestili, bi dobili črésla dovelj, in nove véje bi ob času sokotoka zopet poganjati začele, kar bi tedaj veliko več dobička doneslo, kakor ako se to pozimi zgodi!

J. Jauernik.

Kmetijske skušnje.

(Pomoček zoper žiška ali žitniga móla.) V neki žitnici na Francoskim je bilo okoli 100 vaganov pšenice spravljene, ki jo je žizek (žitni mol) že zelo poškodoval, ko je gospodar, brez da bi bil kaj od konopljeve moči vedel, konopneniga semena in nekoliko še ne otertih konopljik v žitnico djal. Drugo jutro se ni mogel dosti začuditi, ko je strôp žitnice z móli čez in čez pokrit najdel. To vidši je ukazal pšenico večkrat premetati, in skozi 7 dni se je vidilo, kako